

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

ПАНТЄЛЄЄВА Наталія Миколаївна,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри фінансів та обліку,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6457-6912>

КОВАЛЕНКО Вікторія Едуардівна,

економіст ПАТ ЧОП «Агротехсервіс»

Анотація. Досліджено можливості вдосконалення лізингових відносин для розвитку підприємств аграрної сфери в сучасних умовах впливу дестабілізуючих чинників для забезпечення фінансової стійкості і повоєнного відновлення вітчизняної економіки. Сформульовано авторське тлумачення поняття «фінансовий лізинг». Розглянуто тенденції та виклики українського ринку фінансового лізингу, урядові ініціативи для підтримки аграрного підприємництва в умовах воєнного стану. Розвинуто методику оцінювання ефективності фінансового лізингу за рахунок уточнення додаткових критеріїв, які відповідають ESG-принципам в рамках досягнення Цілей сталого розвитку. Розроблено загальну та функціональну моделі виконання смарт-контракту фінансового лізингу сільськогосподарської техніки.

Ключові слова: фінансовий лізинг, ринок фінансового лізингу, аграрне підприємництво, смарт-контракт, цифрові технології.

Постановка проблеми. Динамізм економічних процесів на тлі постійно виникаючих викликів і загроз вимагає від підприємств, у тому числі аграрної сфери, переорієнтації власних страте-

Аннотация. Исследованы возможности совершенствования лизинговых отношений для развития предприятий аграрной сферы в современных условиях воздействия дестабилизирующих факторов для обеспечения финансовой устойчивости и послевоенного восстановления отечественной экономики. Сформулировано авторское толкование понятия «финансовый лизинг». Рассмотрены тенденции и вызовы украинского рынка финансового лизинга, правительственные инициативы для поддержки предпринимательства в условиях военного положения. Получила развитие методика оценки эффективности финансового лизинга за счет уточнения дополнительных критериев, соответствующих ESG-принципам в рамках достижения Целей устойчивого развития. Разработано общую и функциональную модели выполнения смарт-контракта финансового лизинга сельскохозяйственной техники.

Ключевые слова: финансовый лизинг, рынок финансового лизинга, аграрное предпринимательство, смарт-контракт, цифровые технологии.

гій і перебудови бізнес-моделей на нові високотехнологічні підходи для підтримки власної фінансової стійкості та зміцнення ринкових позицій. Проте інноваційна ділова активність вітчиз-

няних підприємств тривалий час гальмується не вирішеністю проблем оновлення основних засобів, високих бар'єрів виходу на ринок, жорсткою конкуренцією, недосконалою фіскальною політикою, несприятливим інвестиційним кліматом, недостатності і дороговартності довгострокового фінансового (інвестиційного) забезпечення та інш. Випробуванням для вітчизняних підприємств стали пандемія COVID-19 (45% зазнали фінансових проблем), а в 2022 році – повномасштабна війна (руйнування виробничих потужностей і релокація, зростання цін на матеріали і сировину, втрата логістичних ланцюгів, скороченні виробництва і зменшення попиту тощо). Тому, перед вітчизняними підприємствами постає завдання забезпечення економічної діяльності і фінансової стійкості за рахунок зміцнення виробничого потенціалу, коли обмежувальним чинником є відсутність достатнього фінансування і значні втрати. Відповідно за таких обставин, враховуючи обмеженість власних фінансових ресурсів і високу вартість залучених коштів, підприємства шукають пропозицію альтернативних фінансових інструментів. Зокрема, до таких відноситься фінансовий лізинг, який дозволяє оновити основні засоби виробництва конкурентоспроможною продукцією, що надалі надійно забезпечить високі фінансові результати і стійкість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади і проблемні аспекти фінансового лізингу стали важливою темою наукових досліджень зарубіжних і вітчизняних учених, що зумовлено необхідністю вирішення проблеми фінансування інвестиційно-інноваційних проєктів і по-

долання нестачі довгострокових фінансових ресурсів для розвитку системоутворюючих галузей економіки, в тому числі аграрної промисловості. Особливо слід відмітити праці дослідників стосовно значення лізингу з позиції корпоративного (Б.Р. Габель, Н.О. Євтушенко, В.М. Коваленко, В.І. Ляшенко та ін.) і залученого фінансування (К.В. Захожай, О.Ю. Мірошніченко, В.І. Міщенко, Дж. Ван Хорн та ін.), фінансування інноваційного розвитку (Б.С. Івасів, О.В. Майор, А.М. Михайлов, Г.О. Холодний, І. Черевань та ін.), фінансового забезпечення відтворення основних засобів (І.О. Бланк, В.Г. Андрійчук, Р.І. Бака-лець, Г.С. Міланезі, А. Наір та ін.), обліку та оподаткування (Е. Бароне, Ж. Бирт, Ф.Ф. Бутинець, М. Граноф, Г.Г. Кірейцев, М.В. Кушельний, Е. Міньяррі, П.Т. Саблук та ін.), регуляторної практики і фінансової інклюзії (А.Г. Барабаш, Н.М. Внукова, О.В. Глущенко, М.Я. Дем'яненко, Г. Кронке, В.М. Малишко, С.В. Нау-менкова та ін.), управління (Г.Л. Вознюк, А. Жилінський, Б.Л. Луців, П.А. Стецюк, С. Тан, Ф. Дж. Фабоцци, М. Шпак та ін.). Поважаючи значущість наукових праць учених, зауважимо, що фінансовий лізинг, як альтернатива прямій купівлі основних засобів, не втрачає актуальності внаслідок постійних змін бізнес-середовища під впливом конструктивних/деструктивних чинників.

З огляду на вищезазначене, метою статті є дослідження можливостей вдосконалення лізингових відносин для розвитку підприємств аграрної сфери в сучасних умовах впливу де-стабілізуючих чинників для забезпечення фінансової стійкості і повоєнного відновлення вітчизняної економіки.

Виклад основних результатів.

Критичний аналіз різних наукових точок зору на економічну сутність фінансового лізингу дозволив сформулювати авторське його тлумачення, як: фінансові відносини стосовно забезпечення залучення і оптимального використання потенційних фінансових і майнових ресурсів для оновлення основних засобів підприємства у відповідь на їх швидке моральне старіння і необхідність реагування на поширення сучасних технологій, спираючись на систему принципів і ризико-орієнтований підхід, що забезпечує зміцнення фінансової стійкості і покращення фінансових результатів, інноваційний розвиток і підвищення конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасних викликів і загроз.

Характеристичні особливості фінансового лізингу в системі економічних відносин визначають його принципи (платності, строковості, прибутковості, цільового призначення, функціональності рівні прав власності, пріоритетності) та функції (фінансова, інвестиційна, інноваційна, соціально-економічна, виробнича, збутова, підприємницька, стабілізаційна, балансу інтересів, ризикознижувальна).

Багатоаспектність і різноманітність фінансового лізингу демонструє класифікація його різновидів. Такі класифікації мають відкритий характер і відрізняються повнотою класифікаційних ознак, серед яких перш за все відмічаються суб'єкти, об'єкти і форми лізингу. Достатньо ґрунтовно методичні підходи класифікації лізингу розглянуто Б.В. Дергалюком [1]. Зокрема, Цивільний кодекс України визначає прямий та непрямий лізинг [2], Господарський кодекс України –

фінансовий та оперативний [3], але в ЗУ «Про фінансовий лізинг» види і форми лізингу не зазначені [4].

Широкі можливості фінансового лізингу потребують надійного нормативно-правового регулювання для формування сприятливого економічного середовища для підтримки ділової активності і повоєнного відновлення вітчизняних підприємств.

У процесі розвитку фінансового лізингу в Україні, починаючи з 1991 р., прослідковується певна періоди-зація, де можна виокремити кризові періоди з відгуком ринкової динаміки і адаптивним реагуванням регуляторів. Так, з початком гібридної війни впродовж 2014 р. обсяги лізингового портфеля зменшились у 2,5 рази у гривневому еквіваленті, але починаючи з 2016 року намітилась позитивна динаміка зростання, адже довгострокові банківські кредити були дорожчі ніж лізинг, внаслідок кризи в банківській сфері в 2015 р..

У період пандемії COVID-19 (2019-2021 рр.) у сфері лізингу набув розвитку тренд електронної комерції. В 2019 р. прийнято закон про «спліт», який визначив НБУ мегарегулятором фінансового ринку України, який почав здійснювати регулювання та нагляд за лізинговим ринком України [5]. Спостерігається зменшення попиту на послуги лізингу внаслідок погіршення ділової активності суб'єктів господарювання. У 2021 р. запущено Державну програму «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» для «спрощення доступу мікро, малого і середнього бізнесу до фінансового лізингу, а також розширення альтернативних джерел фінансування інвестицій ММСП», що передбачає річну компенсаційну винагороду для великих і середніх підпри-

ємств 11%, мікро і малих підприємств – 9%, а при створенні нових робочих місць – 9% і 7% відповідно [6].

Сучасний етап розвитку вітчизняного ринку лізингу залежить від впливу повномасштабної війни і повного відновлення економіки України. В липні 2022 року прийнято Постанову КМ України щодо забезпечення підприємств оборонно-промислового комплексу майном на умовах фінансового лізингу [7]. Національний банк означив виклики, які постали пе-

ред учасниками ринку фінансового лізингу під час повномасштабної війни: «втрата капіталу внаслідок погіршення ділової активності; обмеження фондування; слабкий рівень оцінки та управління кредитним ризиком; відсутність у компаній запасу стійкості та міцності для підтримки та подальшого розвитку бізнесу» [8].

Поряд з цим, ринок фінансового лізингу України, загально демонструє позитивну динаміку (рис. 1).

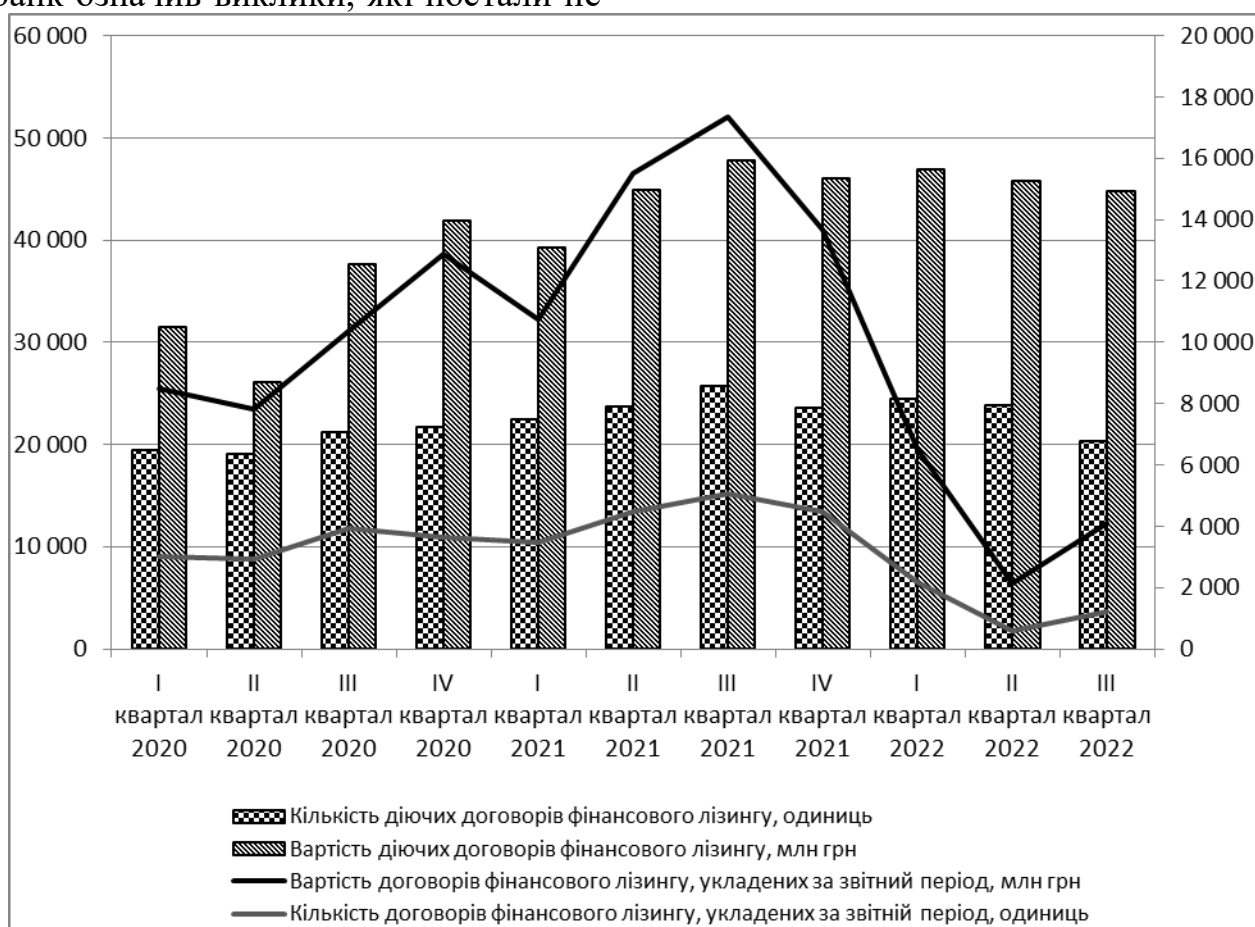

Рис. 1. Динаміка кількості і вартості договорів фінансового лізингу
Джерело: побудовано авторами на основі [9]

У четвертому кварталі 2022 р. вартість діючих договорів фінансового лізингу становила 45,838 млрд грн (майже досягнувши рівня аналогічного періоду 2021 р.), кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період – 1605, а їх вартість –

7,387 млрд грн, що в 2,6 разів більше ніж у третьому кварталі 2022 р. і на 20% менше ніж у аналогічний період 2021 р. [9].

За рік повномасштабної війни вітчизняний аграрний сектор зазнав найзначних збитків 4,65 млрд дол

США через знищення та пошкодження сільгосптехніки (109,6 тис. одиниць), а загально прямі збитки АПК України становлять близько 8,7 млрд дол США [10]. Тому, в 2022 р. 43,65 тис. аграріїв залучили 95,47 млрд грн кредитних коштів, у тому числі за програмою державних гарантій у розмірі 80% – 24,72 млрд грн [11]. Залучення фінансування на сільськогосподарське обладнання і техніка (крім транспорту) склало 29% ринку фінансового лізингу.

Українські аграрії відчують також підтримку міжнародних фінансових організацій. Так, Світовий банк у рамках відкритої в 2019 році програми «Прискорення приватних інвестицій у сільське господарство України» із загальним обсягом фінансування 200 млн дозволив використати 132 млн дол США, що залишилися, на поліпшення доступу аграріїв до фінансування через програми «5-7-9%» та часткового гарантування кредитів для малих фермерських господарств і підтримки садівництва [12].

Важливим аспектом лізингової діяльності є оцінка результативності її здійснення та ефективності управління, що передбачає застосування доцільних методичних підходів, враховуючи багатоаспектність і різноманітність видів і форм лізингу. Сьогодні вже напрацьовано достатній методичний базис такого оцінювання. Практично всі методи оцінювання є критеріальними, тобто передбачають використання системи показників, які можуть бути основними і додатковими. Якщо основні надають можливість визначити економічну доцільність, то додаткові відкривають доступ до фінансування на індивідуальних умовах. Сьогодні такі

додаткові критерії орієнтовані на важливість досягнення Цілей сталого розвитку і підтримки ESG-активності на відповідних принципах. Цілі сталого розвитку закріплено на державному рівні в 2019 році і викладено у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [13], з грудня 2020 року КМ України встановив необхідність врахування досягнення Цілей сталого розвитку у процесі формування та реалізації державної політики України, а в 2021 році вийшов перший звіт-моніторинг [14].

Так, ESG-принципи включають: 1) екологічні (Environmental) – відповідальне ставлення до навколишнього середовища та зменшення/нівелювання збитків, завданих екології; 2) соціальні (Social) – розкривають соціальну відповідальність бізнесу через ставлення і захист своїх стейкхолдерів (співробітників, постачальників, партнерів та суспільство загалом); 3) належне корпоративне управління (Governance), що характеризується прозорістю звітності, підтримкою добросовісної конкуренції, протидією шахрайству та корупції, діловою етикою тощо. Дотримання цих принципів у процесі фінансового лізингу можна розглядати з позиції учасників лізингових відносин (лізингодавця і лізингоодержувача) на етапі прийняття рішення щодо укладання лізингової угоди для оцінювання лізингодавцем лізингоодержувача стосовно дотримання ESG-вимог. Результати ESG-активності лізингоодержувача повинні бути представлені в звіті сталого розвитку підприємства, але поки така практика тільки починає впроваджуватись в Україні. Поряд з цим важливо враховувати цілі подальшого викорис-

тання предмету лізингу та його вплив не тільки на розвиток підприємства, а й на екологію та суспільство. В свою чергу, лізингоодержувач повинен уважно здійснювати відбір постачальників і вивчати технічні та інші характеристики предмету лізингу відносно майбутніх екологічних впливів. Саме такий підхід, на наш погляд, дозволить попередити (знижити) негативні впливи екологічного і соціального ха-

рактеру вже на самому початку постачання основних засобів за лізинговою угодою, враховуючи предмет дослідження, для підприємств аграрної сфери.

Отже, для цілей оцінювання ефективності фінансового лізингу пропонуємо враховувати додаткові критерії, які відповідають ESG-принципам (табл. 1).

Таблиця 1

Додаткові критерії оцінювання ефективності фінансового лізингу за ESG-принципами

<i>Не економічні (додаткові), враховуючи можливі ефекти і застосовуючи рейтингові методи</i>		
Е - Екологічні критерії	ESG – активність	інтенсивність викидів забруднюючих речовин в атмосферу; вплив на біорізноманіття; обсяг споживання води та її квикористання; обсяг утворення відходів; утилізація відходів і рекультивация земель; споживання паливно-енергетичних ресурсів; використання відновлювальних джерел електричної енергії; екологічні штрафи
S - Соціальні критерії		соціальна стабільність; середня кількість годин навчання; кількість найнятих співробітників; плинність персоналу; структура персоналу; рівні можливості і мотивація персоналу; корпоративна культура; безпека і охорона праці
G - Критерії корпоративного управління		залучення зовнішнього аудиту; система управління ризиками; політика винагород; управління конфліктом інтересів; положення корпоративної етики; процедури подання скарг; політика протидії корупції

Джерело: розроблено автором

Як і всі інші галузі економіки аграрний бізнес прогне відповідати сучасним глобальним трендам для збереження власної конкурентоспроможності на внутрішньому ринку та набуття потенціалу виходу на зовнішній ринок сільськогосподарської продукції.

Для цього необхідним є здійснення переорієнтації з сировинної моделі експорту сільськогосподарської продукції на постачання продукції із високою доданою вартістю, зниження витрат на її виробництво та підвищен-

ня якості. В цьому аспекті нові можливості надає цифрова трансформація агропромислового виробництва і формування нової системи економічних відносин на основі цифрових технологій.

Сучасні цифрові технології дозволяють підвищити гнучкість та ефективності виробництва за рахунок диференційованої обробки полів і точного висіву сільськогосподарських культур, інтелектуального внесення мінеральних добрив і засобів захисту рослин

тощо, впроваджувати автоматизовані системи управління і роботизацію аграрного виробництва, 3D-виробництво, виробництво продукції з новими властивостями, організації природокористування по новому та інше.

Серед напрямів цифровізації можна виокремити: 1) формування систем підтримки рішень в аграрному бізнесі на основі цифрових технологій, таким чином створюючи оцифровку всій його інформаційної баз, зберігаючи і обробляючи її використовуючи хмарні технології і блокчейн (карти, кадастри, метеорологічні, геоботанічні і епідемічні баз даних доступні через API тощо); 2) аналітика і прогнозування на основі штучного інтелекту, машинного навчання і Big Data шляхом побудови спеціальних аналітичних платформ та інтерактивних карт (прогнозування урожайності, кліматичних ризиків тощо); 3) цифровізація виробництва через впровадження «розумної» техніки і роботизації (сільськогосподарська техніка та обладнання зі штучним інтелектом, супутниками і дронами, розумні системи поливу та теплиці тощо), точного землеробства, здійснення моніторингу з використанням технології інтернету речей IoT (моніторинг стану ґрунту та посівів), смарт-фермерство, електронні консультанти на основі чат-ботів для аграріїв та інше; 4) цифровізація продажів і цифрова логістика за моделлю від «фермера до столу» на основі блокчейн, створення електронних бірж і аукціонів для реалізації сільськогосподарської продукції, швидко реагування на запити покупців без посередників завдяки інтернету речей IoT.

Відзначені вище технології за своїм потенціалом і можливими економічними, екологічними і соціальними

ефектами без перебільшення відносяться до радикальних. Наприклад, технологія блокчейн для цілей сільського господарства може бути корисною при забезпеченні страхування сільськогосподарської продукції, інтелектуальному землеробстві, організації ланцюга постачання продуктів харчування та операції з сільськогосподарською продукцією.

Для удосконалення лізингового процесу акцентуємо увагу на технології розподіленого реєстру (DLT, distributed ledger technology) або блокчейн. Європейський центральний банк розглядає блокчейн як технологію, яка «дозволяє своїм користувачам зберігати та отримувати доступ до інформації щодо заданого набору активів та їх власників у загальній базі даних або транзакцій, або залишки на рахунках. Ця інформація поширюється серед користувачів, які можуть використовувати її для розрахунку своїх перекладів, наприклад. цінні папери та готівка, не покладаючись на довірену центральну систему перевірки» [15].

Банк Англії визначає блокчейн через такі характеристики: «DLT – це розподілена база даних тому, що кожен вузол має синхронізовану копію даних, але відрізняється від традиційної розподіленої бази даних...» завдяки: «децентралізації; надійності в умовах відсутності довіри; криптографічне шифрування» [16]. Він наголошує, що це «архітектура бази даних, яка дозволяє зберігати та обмінюватися записами розподіленим та децентралізованим способом, забезпечуючи при цьому її цілісність за рахунок використання заснованих на консенсусі протоколів перевірки та криптографічних підписів» [16].

Крім криптовалюти блокчейн має значний потенціал для організації договірних відносин, адже є основою смарт-контрактів.

Смарт-контракт – це договір між кількома сторонами щодо встановлення або припинення юридичних прав і обов'язків, де частина або всі умови записуються, виконуються або забезпечуються комп'ютерним алгоритмом у спеціальному програмному середовищі, а саме блокчейн. Особливості смарт-контракту проявляються в тому, що договір записується в блокчейні у вигляді коду, його учасники (сторони) анонімні, мається можливість через блокчейн відслідковувати виконання контракту, контракт самостійно виконується після виконання всіх умов.

Економічний ефект створюється завдяки автономності та скорочення витрат на посередницькі послуги, прискорення надання послуг за рахунок мінімізації особистої участі в бізнес-процесах і відсутності ручного керування, високого рівня довіри та захисту, точності та уникнення ризику «людського фактору» при здійсненні транзакцій.

Пропонуємо використання смарт-контракту для вдосконалення лізинго-

вого процесу придбання сільськогосподарської техніки, адже в цій процес, крім основних, залучена значна кількість учасників (виробники, дилери, агенти, брокери, банки, страхові компанії), що його ускладнює як на рівні узгодження позицій кожного учасника операції лізингу, так і її документального супроводження. Потрібно погодити багато питань, зокрема, наприклад, стосовно об'єкту лізингу і фінансової складової лізингової угоди, вартості відвантаження і методу доставки сільськогосподарської техніки та інше, що вимагає певного часу, під час якого фінансові посередники змушені «заморожувати» необхідні ресурси.

З правової точки зору лізинг можна розглядати як систему правовідносин, які повинні належним чином бути формалізовані, зафіксовані і виконані. Тоді смарт-контракт можна вважати особливою формою лізингової угоди і способом виконання зобов'язань, а технологію блокчейн засобом оформлення цих правовідносин. Загальна модель смарт-контракту лізингу сільськогосподарської техніки для підприємства надана на рис. 2.

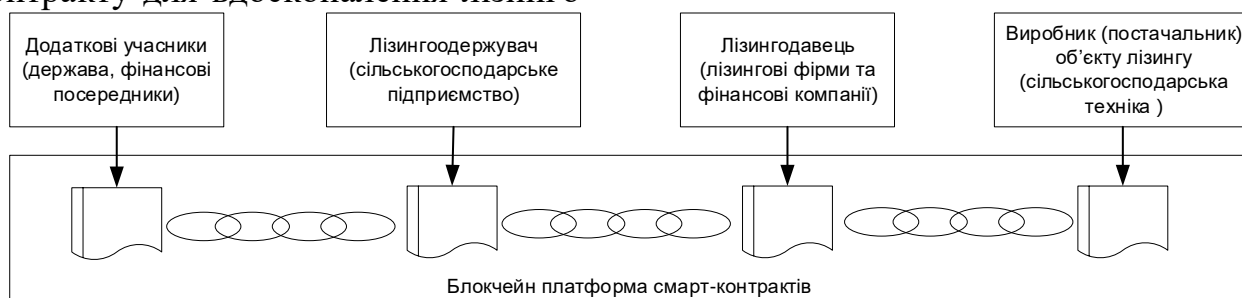

Рис. 2 Загальна модель смарт-контракту лізингу сільськогосподарської техніки

Джерело: власна розробка

За цією моделлю учасниками є лізингодавець, лізингоодержувач, власник (посередник) об'єкту лізингу

(сільськогосподарської техніки) і додаткові учасники (держава, фінансові посередники). Учасники лізингової

угоди стають учасниками блокчейн-мережі – нодами, які ініціюють запити на збереження нових записів/блоків у блокчейні. Крім того, для забезпечення роботи смарт-контракту учасникам можуть надаватися такі ролі: майнер/валідатор (формує та підтверджує записи/блоки для внесення до блокчейну відповідно до механізму консенсусу); посередник (гарантує і засвідчує виконання угоди); адміністратор (провайдер послуг блокчейн-платформи, реалізує функціонал нота-

рального засвідчення, врегулювання спорів, визначення стандартів). Важливе значення має оракул – технологія, що забезпечує взаємодію (поєднання) між блокчейн-платформою та зовнішніми системами, що дозволяє смарт-контракту працювати з надійними даними реального світу.

Функціональна модель виконання смарт-контракту фінансового лізингу на основі блокчейн надано на рис. 3.

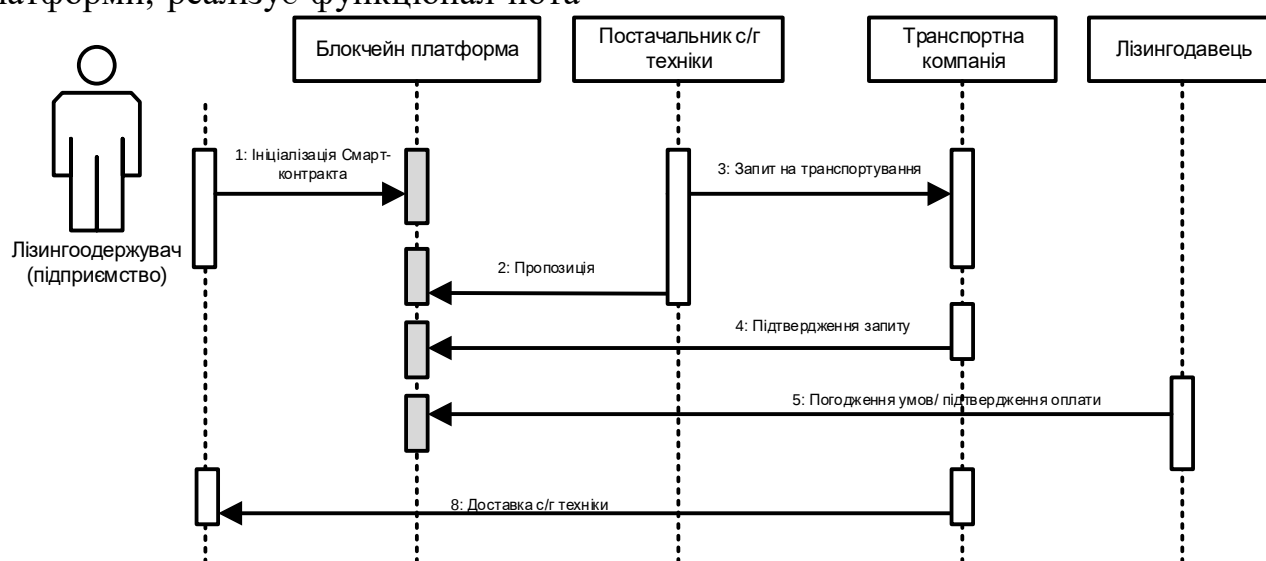

Рис. 3 Функціональна модель виконання смарт-контракту фінансового лізингу сільськогосподарської техніки

Джерело: власна розробка

Смарт-контракт генерується лізингоодержувачем (підприємством) на блокчейн платформі, до якого всі учасникам (суб'єктам) лізингової угоди надається можливість сформулювати певні вимоги для її здійснення за умови попередньої цифрової аутентифікації учасників. Зокрема, до таких вимог ділові партнери-постачальники сільськогосподарської техніки наводять її технічні характеристики і специфікацію, лізингодавець – умови фінансування. Усі правила мають бути перег-

лянуті, підтверджені та узгоджені всіма суб'єктами в мережі блокчейн. Автоматичне виконання безготівкового платіжу в реальному часі передбачає оцінку доставки сільськогосподарської техніки, перевірку наявності і достатності у лізингоодержувача коштів, гарантоване резервування коштів на ім'я лізингоодержувача на час очікування поставки техніки. Право власності на неї лізингоодержувачу надається після фізичної доставки з одночасним здійсненням платіжу зарезер-

вованими коштами. Таким чином формується цифровий реєстр всіх операцій за лізинговою угодою, до якого мають доступ всі її учасники, що мінімізує їх ризики, робить прозорим облік, контроль і верифікацію лізингової операції. Водночас, державні органи і регулятор мають можливість для аудиту, нагляду за сплатою податків та мита.

Для подальшого розвитку аграрного бізнесу корисним є зарубіжний досвід впровадження блокчейн-платформ для лізингу сільськогосподарської техніки. Така платформа, наприклад, Digital Wallet була розроблена IBM і стартапом Hello Tractor. Вона прагне задовольнити попит з боку агропідприємств і фермерів у техніці і пропозицію від постачальників. При цьому здійснюється збір даних про власників техніки, що дозволяє прослідковувати її використання, «прогнозувати необхідність технічного ремонту та обслуговування, а також створювати профілі для відкриття фінансування...» [17]. За правилами цієї платформи отримання техніки здійснюється таким чином: 1) підприємці проходять навчання з контрактного бізнесу, найму водіїв, технологій та бронювання та ін.; 2) підприємці з первісним внеском 5% та 500 га землі, попередньо заброньованими у додатку Hello Tractor, проходять перевірку на отримання фінансування; 3) затверджені підприємці отримують трактор JD потужністю 65 л. з навісним обладнанням, технологіями, а також менеджера по роботі з клієнтами; 4) оскільки трактори обслуговують заздалегідь заброньовані компанії, невелика виплата за кредитом у розмірі 20 доларів автоматично береться при погашенні кредиту. Отже, умови одержання техніки: первіс-

ний внесок 5% і 500 га землі в обробці, термін 3 роки без штрафів за довгострокове погашення [18].

Отже, організація лізингового процесу за допомогою смарт-контракту фактично здійснює автоматизацію розподілу цінності, якою є об'єкт лізингу, залежно тільки від заздалегідь означених умов.

Враховуючи те, що аграрний бізнес є технологічно залежним, то можна передбачити подальше зростання попиту на сільськогосподарську техніку (трактори, зернозбиральні комбайни, великомасштабне обладнання) та використання цифрових технологій IoT (інтернету речей), штучного інтелекту, машинного навчання та Big Data для обробки значних масивів даних щодо землеустрою, клімату, врожайності для забезпечення ефективного її використання.

Висновки. Вважаємо, що попит на фінансовий лізинг для аграрної сфери буди зростати, адже він є важливим для зміцнення виробничої потужності, розширення можливостей інноваційного переозброєння та забезпечення ефективності сільськогосподарських підприємств. Крім того, він сприяє створенню позитивного системного ефекту для сільськогосподарського машинобудування, енерго- та матеріаломісткого виробництва, розвитку малого та середнього агробізнесу та сільських територій, екологічної й технічної безпеки, бюджетної і фінансової сфери та економіки України в цілому.

Отже, шляхи подальшого вдосконалення лізингових відносин в аграрній сфері бачимо в прийнятті нові урядові ініціатив нормативного регулювання і напрацювання ефективних регламентів використання механізму фінансо-

вого лізингу у воєнний час та підчас повоєнного відновлення національної економіки, розробці методичних підходів оцінювання його ефективності, реалізації програмних завдань досягнення Цілей сталого розвитку, також упровадження цифрових технологій

для трансформації бізнес-моделей аграрних підприємств, зростання їх фінансових результатів і конкурентоспроможності, покращення договірних відносин, безпеки і довіри.

Список використаної літератури

1. Дергалюк Б.В. Методичні підходи до класифікації лізингу в Україні: проблеми та перспективи. URL : <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5286/1/36.pdf> (дата звернення 10.02.2023).
2. Господарський процесуальний кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> (дата звернення 10.02.2023).
3. Цивільний кодекс України URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Закон України Про фінансовий лізинг URL : <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 10.02.2023).
5. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 20.02.2023).
6. Фінансовий лізинг – дієвий інструмент для розвитку ММСП та економіки країни URL : https://mof.gov.ua/uk/news/finansovii_lizing_diievii_instrument_dlia_rozvitku_mmssp_ta_ekonomiki_kraini-3239 (дата звернення 20.02.2023).
7. Постанова Кабінету Міністрів України Деякі питання забезпечення підприємств оборонно-промислового комплексу майном на умовах фінансового лізингу 7 липня 2022 р. № 776 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 20.02.2023).
8. Нацбанк відзначив кардинальне зростання обсягів ринку лізингу, за підсумками III кварталу URL : <https://uul.com.ua/2022/natsbank-vidznachyv-kardynalne-zrostannya-obsyagiv-rynku-lizyngu-za-pidsumkami-iii-kvartalu/>
9. Показники діяльності фінансових компаній та лізингодавців. Наглядова статистика Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення 20.02.2023).
10. Чи може лізинг техніки стати альтернативою кредитуванню під час війни URL : <https://delo.ua/business/ci-moze-stati-lizing-texniki-alternativoyu-kredituvannyu-pid-cas-viini-416014/> (дата звернення 20.02.2023).
11. «Доступні кредити»: Кабмін продовжив пільгове кредитування аграріїв і скасував позики під 0% URL : <https://biz.censor.net/n3405736> (дата звернення 20.02.2023).
12. \$130 млн від Світового банку спрямують на пільгові кредити для аграріїв. URL : <https://finclub.net/ua/news/usd130-mln-vid-svitovogo-banku-spryamuyut-na-pilgovi-krediti-dlya-agrarijiv.html> (дата звернення 23.03.2023).
13. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 20.02.2023).

14. Цілі сталого розвитку – УКРАЇНА - 2020. Моніторинговий звіт. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/media/11481/file/SDG%20Ukraine%20Monitoring%20Report%202020%20ukr.pdf> (дата звернення 20.02.2023).
15. Digital euro glossary. European Central Bank. URL : https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/investigation/profuse/shared/files/dedocs/ecb.dedocs220420.en.pdf?b268d673898445396fb1a59efbcf01f3 (дата звернення 25.02.2023).
16. Staff Working Paper No. 670 The economics of distributed ledger technology for securities settlement. URL : <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/working-paper/2017/the-economics-of-distributed-ledger-technology-for-securities-settlement.pdf?la=en&hash=17895E1C1FEC86D37E12E4BE63BA9D9741577FE5> (дата звернення 25.02.2023).
17. IBM представила блокчейн-платформу Digital Wallet для фермерів URL : <https://infocity.tech/2018/12/ibm-digital-wallet-dlia-fermerov/> (дата звернення 25.02.2023).
18. Technology for smarter, better maintained and more profitable tractors. URL : <https://hellotractor.com/> (дата звернення 25.02.2023).